

Sluttrapport

prosjekt

"Stopp spredning av smittsomme storfesykdommer inkludert digital dermatitt"

«Rogaland løfter i flokk»

september 2017

Mars 2018

Prosjektleder: Liv Søilverød, Tine SA

På et møte 23.september 2017 der representanter fra storfeorganisasjonene var tilstede, ble det tatt initiativ til å starte et arbeid for å sette fokus på smitteforebyggende tiltak i storfeholdet i Rogaland.

Partene bestemte i møte 26.10 2017 at søknad om støtte til prosjektet. Prosjekt «Stopp spredning av smittsomme storfesykdommer inkludert digital dermatitt» ble omsøkt og innvilget desember 2017 med TINE SA som prosjekteier.

Bondeorganisasjoner, slakterier, meierier, Rogaland Veterinærforening, Norsk klauvskjærerlag, Mattilsynet og Fylkesmannen i Rogaland startet et svært viktig samarbeid om å stoppe spredning av smittsomme storfesykdommer. Fylkesmannen bevilget kr 150 000 av Utrednings- og tilretteleggingsmidlene til prosjektet "Stopp spredning av smittsomme storfesykdommer inkludert digital dermatitt".

Arbeidet skal etterhvert inngå i et større prosjekt som omhandler plante- og dyrehelse i Rogaland.

Oppsummering

Hovedmålet var å redusere spredning av smittsomme storfesykdommer i Rogaland. Prosjektets aktivitet har vært konsentrert om å jobbe fram gode holdninger til smittevern.

Smittepresset i Rogaland ansees som høyt på grunn av dyretettheten, mye bruk av utenlandske arbeidskraft, import av dyr, utstyr og maskiner. Alle aktører som er i befatning med dyr og matproduksjon, må ha kontinuerlig bevissthet omkring smittebeskyttelse. Dette gjelder spesielt bonden som har ansvar for å smittesikre sin bedrift. Alle som ferdes fra fjøs til fjøs har et selvstendig ansvar for smittesikker adferd.

Den smittsomme klauvsjukdommen digital dermatitt (DD) sprer seg i Norge. Erfaring fra utlandet viser at symptomer og omfang øker etter hvert dersom situasjonen ikke håndteres. Smittsom luftveisinfeksjon og smittsom diare skal stoppes i regi av Kontrollprogram bekjempelse av BRSV og BCoV. Andre smittsomme storfesykdommer vi ikke ønsker til landet forekommer i våre naboland. Her er alltid en risiko for introduksjon av smitte. God rutiner og høy bevissthet om smittevern generelt vil begrense spredning av alle smittsomme sykdommer.

Arbeidet i prosjektet har hatt fokus på forebygging. Det er gitt tilbud om møter skreddersydd til alle yrkesgrupper som er i kontakt med storfe. Det er gjennomført etter filosofien «mange små møter i små bygder», for å møte flest mulig. Fagavdelingen i TINE Rådgiving utarbeidet informasjonsmaterieill og foredragsmalere til bruk i møtene. Tines veterinærer gjennomførte de faglige foredragene i møtene.

Det har vært stort engasjement både under og etter møtene gjennom prosjektperioden.

Tema som ofte diskuteres er frustrasjon hos produsenter som har fått påvist smittsomme sykdommer i besetningen og som dermed opplever begrensninger i mulighet for kontakt med andre og salg av dyr. Stadig flere erkjenner at det må jobbes målretta med holdninger til rapportering og smittevern. Dette er og blir en kontinuerlig prosess.

Praktisk rådgiving ved livdyrsalg etterspørres og stadig flere kjøpere ønsker dokumentasjon på helsestatus fra selgerbesetning.

Tine og ku-kontrollen oppleves som et hensiktsmessig system for dokumentasjon, men det er foreløpig for store mangler i registrering og rapportering av klauvskjæringer / klauvsjukdommer.

Import av brukt landbruksutstyr / melkeroboter forekommer. Mattilsynet melder om brukte melkeroboter som importeres uten tilstrekkelig rengjøring. Her er det viktig å være oppmerksom på risiko for at smittestoff følger med importen. Attestasjon skjer fra eksportlandet og det viser seg at rengjøring ikke alltid er forsvarlig gjennomført. Det må oppfordres til forsiktighet.

Det er en smitterisiko å ha utenlandsk arbeidskraft / utstyr i besetningene. I forbindelse med besøk av utenlandske klauvskjærere hos Forum Ku på Jæren oktober 2017 ble det arrangert et møte om smitterisiko der bla Mattilsynet deltok.

Karantenetid etter utenlandsopphold gjelder alle inkl rådgivere, bønder og andre. Det er alltid et stort behov for informasjon og dette behovet vil vedvare!

Veterinærforeningen melder om større og mer aktivt smittevernfokus hos veterinærene etter prosjektet startet.

Digital Dermatitt er pt ikke listeført men er foreslått listeført som C sykdom, dvs sykdommer som myndighetene ikke aktivt bekjemper. Her er det derfor avgjørende viktig at en samlet storfeføring kan samarbeide om tiltak for å begrense spredning.

Prosjektet laget en infoplan slik at alle kan dele likelydende informasjon til sine medlemmer i egne kanaler (vedlagt)

Det vurderes at behovet for klauvskjærere i Rogaland er bra dekket når det utdannes 2 nye høsten 2017. De fleste gir gode tilbakemeldinger på klauvskjæring. Noen melder at klauvskjærere kan være vanskelige å få tak i.

Mot slutten av 2017 ble det etter søknad også bevilget 250.000 kr fra Fylkesmannen i Rogaland til NMBU sitt forskningsprosjekt Digital dermatitis in Norwegian dairy cattle - a contagious disease threatening the animal welfare. Forskningen vil bidra til kunnskap for å etablere bedre rutiner for omsetning av dyr med minst mulig risiko for spredning av smitte og også til å redusere passiv smittespredning med klauvskjæringsutstyr. For besetninger som allerede har DD vil prosjektet gi forskningsbasert kunnskap og erfaring som kan redusere forekomsten av sykdommen i de enkelte besetningene.

Utover høsten vinteren 2017 registrerte Tine beredskapstelefon stor økning i innmelding av smittsomme sykdommer fra Rogaland. (Tabell 2) Det viser økt forståelse hos bønder og veterinærer for at informasjon om hvor smitte finnes er et viktig tiltak for å redusere risiko for videre spredning. Dette er en direkte effekt av prosjektets arbeid og den innsikten og adferden blir det svært viktig å videreføre i framtiden. Det er også skapt mer forståelse for at gode, kontinuerlige smittevernrutiner er viktige tiltak i dyretette områder fordi konsekvensene blir store om man lar smitte spre seg. Holdninger som «det nytter ikke her» er mindre framtrepende.

Aktivitetsplan

- a) Klauvskjærere. Gjennomføre et møte om diagnostisering og rapportering av Digital Dermatitt.
Ansvar: TINE
- b) Slakteri/meieriansatte (sjåførere, rådgivere). Gjennomføre 3 kurs med tema smittevern og tolking av livdyrattest. Ansvar: TINE og meieriene/slakteriene i sine personalsamlinger

- c) Bønder: Gjennomføre ca 20 små møter på bygdene med tema smittesikring, Digital Dermatitt omfang, årsak og økonomisk betydning, rutiner for smittebeskyttelse, behandling. Ansvar: TINE og meieriene/slakteriene på sine medlemsmøter
- d) Veterinærer: Gjennomføre fagmøte om temaet. Ansvar: Rogaland Veterinærforening
- e) Rådgivere i bank/finans, planleggere/i-mek, landbruksforvaltning, andre. Smittevern, praktisk tilrettelegging, etablere rutiner for planlegging/montering av behandlingsplass (boks), muligheter for fotbad/klauvvask, smittevern ved inn/utlasting av dyr, løsninger som fører til reinest mulig gangareal, areal og porter for klauvskjæring m.m. Ansvar: Fylkesmannen teknisk ansvar. TINE med faglige foredrag.
- f) Studenter: Tilbyr gratis foredrag for elever og lærere. Ansvar: Tine

Evaluering av resultatmål

1. Klauvskjærere: Økt kompetanse, selvtillit og trygghet, bedre kontroll og oversikt over DD-situasjonen, økt rekruttering til yrket.
Kurs i klauvskjæring og klauvsjukdommer har vært gjennomført og vil bli arrangert årlig. Digital Dermatitt spesielt har vært fagtema på kurs og møter med klauvskjærere.
2. Bønder: Økt oppmerksomhet og bedre smittevern, bedre dyrehelse, økt produksjon, bedre lønnsomhet.
Deltagelse på arrangerte møter viser godt engasjement for smittevern. Vi har registrert 1179 møtedeltagere på arrangementene. Det er 2036 storfeprodusenter i Rogaland. Tine Beredskap registrerer stor økning i varsling av smittsomme sjukdommer i Rogaland siste halvdel av 2017. Dette viser økt forståelse for at smittebegrensende tiltak bygger på innsikt i hvor smitte finnes. Stadig flere bønder er opptatt av å smittebeskytte sin besetning.
3. Slakteri/meieri: Økt oppmerksomhet og bedre smittevern.
Større oppmerksomhet på bruk av helseattester og dokumentasjon av helsestatus i forbindelse med livdyrhandel
4. Veterinærer: Økt oppmerksomhet og bedre smittevern.
Smittevern har vært tema på fagmøter og faglig oppdatering på klauvhelse og digital dermatitt er gjennomført. Økt fokus på å melde sjukdomsutbrudd til Tine beredskapstelefon som et ledd i å begrense smittespredning.
5. Andre: Økt oppmerksomhet og bedre smittevern, bedre planer og utforming av dyrerom/utlastingsrom/smittesluse osv.
Informasjonsserie fra prosjektet publisert i Bondevennen, på organisasjonenes nettsider, medlemskanaler mv.

Hold de friske dyra friske!

Resultatet av prosjektets arbeid har resultert i målbar forbedring av holdninger til smittevern i storfenæringen i Rogaland. Det er etablert et godt grunnlag og bedre forståelse for hvorfor det er viktig å jobbe videre med implementering av praktiske smittevernrutiner i alle ledd. Slike rutiner må være i kontinuerlig drift for å hente ut smitteverneffekten. «Rogaland løfter i flokk» har blitt et godt løft og samarbeidet om utvikling av smittevernrutiner bør fortsette.

Organisering

Prosjektleder: Liv Sølverød, seksjonsleder TINE Rådgiving.

Arbeidsgruppe: Åse M Sogstad, veterinær TINE Rådgiving, Bengt Egil Elve, tilførselsleder storfe Nortura, Trond Reve, bonde Q-meieriet, Tone Runhild Skadsem, veterinær Rogaland Veterinærforening, Asgeir Tunheim, klauvskjærer , Norsk Klauvskjærerlag, Eli Munkeby Serigstad, næringsutvikler Fylkesmannen i Rogaland

Prosjektperiode fra 1. desember 2016 til 31. desember 2017 – prosjektperioden ble forlenget til februar 2018. Møter: 26.10.2016 (referat vedlegg 1) 13.6. 2017 (referat vedlegg 2), 5.9.2017 (referat vedlegg 3)

Referansegruppe

Navn	Bedrift	Epost/adresse
Bengt Egil Elve	Nortura	bengt-egil.elve@nortura.no
Siv Udem	Fatland	Sivu@fatland.no
Magnar Sandanger	Prima Jæren	magnars@prima.as
Geir Vestly	Q-meieriet	Geir.vestly@kavli.no
Bjørn Høyland	Prima produsentlag	bjoehoey@online.no
Trond K Refve	Q -meieriet produsentlag	trond@refve.no
Sigmund Rangen	TINE produsentlag	sigmund.rangen@gmail.com
Edvin Vestvik	TINE SA	Edvin.vestvik@tine.no
Bjørn Halvor Åsland	TINE SA	Bjorn.halvor.asland@tine.no
Kay Arne Aarset	TINE SA	Kay.Arne.Aarset@tine.no
Åse M Sogstad	TINE SA	ase.margrethe.sogstad@tine.no
Liv Sølvørød	TINE SA	liv.solverod@tine.no
Harald Holm	TINE SA	Harald.Holm@tine.no
Asgeir Tunheim	Rogaland klauvskjærerlag	Undheimsvegen 245, 4342 Undheim
Arvid Reiersen	Mattilsynet	arvid.reiersen@mattilsynet.no
Karl Kleppa	Mattilsynet	Karl.kleppa@mattilsynet.no
Tone R Skadsem	Veterinærforeningen	Tone_runhild@hotmail.com
Eli Munkeby Serigstad	Fylkesmannen i Rogaland	fmroese@fylkesmannen.no
Trond Vidar Berge	TYR	post@nordaasencharolais.no

Oversikt over møteaktivitet

Tabell 1

Navn	Bedrift	Dato for samlinger	Antall deltakere	Merknad	Foredragsholder
Geir Vestly	Q-meieriet	høst - 17	40	Fagmøte Særheim	Holm
Magnar Sandanger	Prima Jæren	20.05.17	200	Samling Forus	Aarset
		høst -17	20	Kurs kalv og klauvhelse	Aarset
Siv Undem	Fatland	17.11.17	100	Produsentmøte Bryne kro	Aarset, Holm, Sogstad
		02.05.17	25	Møte med alle livdyrformidlere og sjåførere	Holm
Bengt Egil Elve	Nortura	8-9 juni 2017	15	Nasjonal rådgiversamling livdyrsamling Stord	Holm
		1. halvår 2017	200	8 møter produsenter + alle rådgivere og livdyrformidlere	Aarset, Holm, Elve, Finessand
		2 halvår 2017	60	4 produsentmøter Rennesøy, Ryfylke, Sandnes, Dalane	Aarset - Finessand
		22.8.17	25	Suldal	Elve
		10-11.9.2017	9	Intern samling	Elve
		14.11.2017	32	Egersund	Elve
		22.11.2017	18	Marnardal	Elve
		23.11.2017	21	Holt	Elve
		19.02.2018	34	Sola/Sandnes	Elve
Edvin Vestvik /Bjørn H Åsland	TINE SA	01.12.17	30	Bjerkreim produsentlag	Aarset
		02.12.17	90	Time og Hå Produsentlag	Aarset
		10.01.18	25	Rådgiversamling Tine	Aarset
		28.11.17	8	Prodlag Bokn/Tysvær, Stemnestaden Grinde	Lunde Børsheim
		29.11.17	9	Prodlag Sand/Vikedal	Lunde Børsheim
		16.01.18	17	Prodlag Vindafjord/Etne	Lunde Børsheim
		16.01.08	15	Prodlag Rennesøy	Bødker
		04.01.18	24	Prodlag Judaberg	Bødker
		12.11.17	40	Prodlag Vauviali	Bødker
		12.05.17	24	Prodlag Skjernerøy Ombo	Bødker
		12.04.17	10	Prodlag Fogn Halsnøy	Bødker
Åse Margrethe Sogstad	TINE SA	høst 2017	2	Nybegynnerkurs klauvskjæring	Sogstad
Tone Runhild Skadsem	Veterinærforeningen	22. 3 2017	14	Møte, foredrag/presentasjon utsendt fra Åse Margrethe Sogstad	Sogstad
		1. halvår 2017	40	2 møter på Høyland for veterinærer	Sogstad / Holm
Asgeir Tunheim	Rogaland Klauvskjærerlag	09.07.05	6	Årsmøte klauvskjærerlag	Sogstad
Eli Munkeby Serigstad	Fylkesmannen i Rogaland	22.11.17	80	Øksnevad : møte med elever, ansatte, servicefolk, bank mv	Aarset
	Vinterlandbruksskolen	14.12.17	20	Vinterlandbruksskolen	Aarset
DeLaval	DeLaval	23.11.17	15	Bryne kro for Servicepersonell	Aarset
Trond Vidar Berge	Tyr Rogaland	13.01.18	50	Haugesund	Bødker
	Tyr Rogaland	12.07.17	35	Tysvær	Bødker
	Tyr Rogaland	07.12.17	40	Aalgård	Aarset
Forum Ku	Forum Ku	12.10.2017	50	Klauvskjæring og smitterisiko, Time	Aarset, Reiersen

Sum			1179		

Tabell 2

Meldte tilfeller av mistanke om smittsom luftveisinfeksjon og/eller diaré i Rogaland			
Til TINE Senter for beredskap (for 2018 - per 9.4)			
Måned / Årstall	2016	2017	2018
Januar	0	2	131
Februar	1	0	37
Mars	1	3	16
April	0	0	2
Mai	0	0	
Juni	0	0	
Juli	0	0	
August	0	0	
September	1	0	
Oktober	0	0	
November	0	2	
Desember	3	68	
Sum år	6	75	186

Vedlegg 1

Referat fra møte vedrørende reduksjon av forekomsten av Digital Dermatitt i Rogaland Særheim onsdag 26. oktober 2016

Med på møtet:

Tone Runhild Skadsem, praktiserende veterinær og leder av Rogaland Veterinærforening
Karl Kleppa, Mattilsynet, Eli Munkeby Serigstad, Fylkesmannen, Sigmund Rangen,
produsentlag TINE, Asgeir Tunheim, klauvskjærer, Magnar Sandanger, Prima Jæren, Bjørn
Høyland, Prima Jæren, Bengt Egil Elve, Nortura, Trond K. Refve, produsentlag Q-meieriet,
Siv Undem, Fatland, Kay Arne Aarset, TINE

Med på telefon: Liv Sølverød og Åse-Margrethe Sogstad, TINE SA

Formålet med møtet var å ta arbeidet videre fra oppstartsmøtet hos fylket 23. sep, der temaet var reduksjon av forekomsten av Digital Dermatitt i Rogaland.

Innledningsvis fikk alle ordet for å fortelle sine tanker omkring hva de mener er viktig og hvordan vi skal ta dette arbeidet videre.

Kort oppsummert:

- + Alle er enige om at kartlegging av situasjonen er viktig. Hvor mange besetninger har denne lidelsen?
- + Viktig med god og målrettet informasjon til alle som trenger informasjon
- + Hvordan kan denne lidelsen forebygges?
- + Hva skal til for å få gode registreringer?
- + Hvordan når vi de som ikke registrerer?
- + Store livdyromsettere som er ekstra viktige å nå ut til
- + Hva med ammekyr og kjøttproduksjon generelt?
- + Rettssikkerheten for bonden opp mot diagnostikk og konsekvenser
- + Ekstra viktig å få med klauvskjærerne
- + Veldig viktig å få dette godt forankret ute hos gårdbrukerne
- + Få satt fokus på dette og hvordan det kan forbygges hos de som jobber med bygningsplanlegging
- + Kjennskap til hvilke besetninger som har lidelsen
- + Bekjempelse og evt. sanering krever klare diagnostiske kriterier
- + Kompetanseheving hos alle parter
- + Bruke erfaringer fra tidligere prosjekt
- + Mye kunnskap er allerede på plass
- + Systemer for gode registreringer er på plass – må tas mere i bruk
- + Hovedfokus – hvordan holde de som er frie fortsatt frie for lidelsen, og hjelpe de som er infiserte til å bli frie
- + Tette huller som er i systemet i dag
- + Hvem er mest utsatt for lidelsen?
- + Utnytte fokuset på smittevern som har kommet i kjølevannet av BRSV/BCoV-kontroll-programmet
- + Øke fokuset på bonden som smittevernsjef i sin bedrift

Litt delte meninger om tempo for fremdrift – noen vil vi skal skynde oss langsomt, mens andre mener vi må ha full fart på fra start.

Flere forslag til spesifikke tiltak:

- ✓ Sjekk av klauver på slaktelinje
- ✓ Engasjere studenter med fordypningsoppgaver til å bistå
- ✓ Få flere klauvbokser ut i besetningen
- ✓ Store info-møter som favner vidt, og mindre grupper for målrettet arbeid med å nå produsenter
- ✓ Krav om regelmessige klauvsjekk av sertifisert klauvskjærer
- ✓ Intern kursing
- ✓ Søk støtte til videre arbeid fra EB-midler – haster litt, frist januar.

Konklusjon

Det nedsettes en prosjektgruppe som skal arbeide med dette videre, og få laget en søknad inne kort tid, for å søke om økonomisk støtte til det videre arbeidet.

Gruppen er satt sammen for å representere alle bransjene som er med på arbeidet, og består av:

Trond K., Asgeir, Bengt Egil, Tone-Runhild og Åse Margrethe.

Eli er ansvarlig for å sørge for at gruppa samles og når å få inne en søknad innen fristen.

Referent Kay Arne Aarset , veterinær TINE

Vedlegg 2:

Kort referat fra tlf møte 13. juni 2017

Med: Liv Sølverød, Åse Margrethe Sogstad, Eli

Tema:

1. Møteaktivitet

Gjennomgang av lista. Eli tar kontakt med TINE sine distriktsledere.

Vi har erfart så langt i prosjektet at vi har nok veterinærer som kan holde foredrag. (Aarset, Holm og Sogstad). Det er derfor ikke nødvendig å drive opplæring av veterinærer i Rogaland veterinærforening. Videre er viser det seg at møtevirksomheten gjennomføres annerledes enn først planlagt. F eks har Prima kjørt storsamling med 200 deltakere. Derfor vil det bli færre møter enn planlagt.

2. Underrapportering av sykdom/smitte i helseregister

Rapporteringskanalene er åpne, men de brukes for lite. Klauvskjæerne kan rapportere selv direkte via terminaler, eller rådgivere kan hjelpe til. Klauvskjærernes dilemma er hvorvidt de skal rapportere om funn hvis ikke kunden (bonden) ønsker det. Dette utfordrer næringa på gjensidig tillit, stolthet i yrket, respekt for fagkunnskapen, for å nevne noe. Det handler om holdninger. Vi anser dette som kritisk viktig for å komme videre i arbeidet med å redusere smittsomme sykdommer. Samtidig ser vi at dette løser ikke vi alene.

Vi vil derfor kalle inn til et møte i referansegruppa for prosjektet for å få innspill til

- Hvordan kan vi ta dette videre?
- Hvem kan ta fatt i holdningene?

Det er også ønskelig å kalle inn representanter fra kjøtt og melk, f.eks. Samarbeidsrådet. Vi antar at det vil ha stor effekt om sentrale folk går foran og viser vei.

Møtetidspunkt: 4. – 6. september.

Sted: TINE Særheim. Ansvar Eli - sjekker ut med Vestvik mfl.

Innledning: ansvar Liv og Åse

Eli avklarer med Skadberg om møtevirksomhet høst 2017, inkl VRI-dialog.

3. Rekrutteringsbehov klauvskjærere:

Det finnes 6 klauvskjærere i Rogaland, derav 4 heltids. Ønsker fysisk møte for erfaringsutveksling. Kay Arne har samla disse før dette prosjektet kom opp. Årsmøte i jan 2017 – der var DD tema.

Rekruttering/behov= 40000 melkekyr+10000 ammekyr x 2 klauvskjæringer/år. Trenger 10 -15 fulle stillinger. Nybegynnerkurs til høsten. Ikke dokumentasjon på klauvhelse ved skjæring selv.

Skape en arena for erfaringsutveksling. Muligheter å være med på fellesmøte?

Vedlegg 3

Referat fra møtet i prosjektgruppen for «Stopp spredningen av smittsomme sykdommer inkl digital dermatitt» Dato: 05.09.2017. Sted: TINE, Særheim.

Møteleder: Liv Sølverød

Tilstede:

Edvin Vestvik, Bjørn Halvor Åsland, Kay Arne Aarset, Harald Holm, Liv Sølverød og Åse-Margrethe Sogstad, alle fra TINE. Bengt Egil Elve, Nortura, Siv Undem, Fatland, Magnar Sandanger, Prima Jæren, Geir Vestly, Q-meieriet, Bjørn Høyland, Prima produsentlag, Asgeir Tunheim og Liv Turid Gjerde fra Rogaland Klauvskjærerlag, Tone Runhild Skadsem, Veterinærforeningen, Arvid Reiersen, Mattilsynet, Eli Munkeby Serigstad, Fylkesmannen i Rogaland

Forfall: Sigmund Rangen, TINE produsentlag

12 personer møtte på Særheim og tre personer deltok via Skype. Fungerte bra.

Saker

1. Status på planlegging og gjennomføring av møtevirksomhet resten av prosjektperioden (2017). Koordinering av møteaktivitet for resten av 2017.
2. Smittevern og holdninger. Hvordan kan vi jobbe med å forbedre holdninger til praktisk smittevern?
3. Eventuelt: Nytt forskningsprosjekt (DD) og orientering om muligheter for nye FoU-prosjekt.

Sak 1. Alle bedrifter og organisasjoner meldte inn gjennomført og planlagt møtevirksomhet. Se fil.

Gjennomgang av møteplan og justeringer ble foretatt.

Det ser ut til at vi ligger godt an med antall møter og med å spre informasjon om smittesituasjonen. Flere melder om gode diskusjoner i etterkant av møtene. Men det er fortsatt utfordringer som det må tas tak i.

Det meldes om frustrasjon omkring råd og veiledning for de besetningene som får begrensninger. Hvordan innretter bonden seg, hvilke råd gis ved livdyrslag er noen av spørsmålene som stilles. Finne gode løsninger og skape trygghet for bonden blir viktigere framover.

Organisasjonene har god kontakt med melkeprodusenter. Det må arbeides med å få tak i ammeku-produsentene,- de faller utenfor.

Sak 2. Smittevern og holdninger. Hvordan kan vi jobbe med å forbedre holdninger til praktisk smittevern?

- Mattilsynet meldte om at DD har ikke stått på noen sykdomsliste fram til nå. Blir nå oppført på C-liste. Mattilsynet kan dermed sette mer ressurser på dette. Status DD: er veldig lik fotråtesituasjonen (B-sjukdom). C-sjukdom er noe næringa selv må ta seg av. Forskningsprosjekt DD er på gang, og det er mye vi ikke vet, blant annet har vi ikke den diagnostikken på DD som vi har på fotråde (ondartet/godartet).
- Forskrift om smitteverntiltak i besetninger, oppdatert info under veterinærfagdag. HK Mattilsyn samordner høringsinnspillene. Forhåpentligvis er denne klar fra LMD ved årsskiftet.
- Informasjon om smittesituasjon/forebygging må også sendes ut til «fjøs-vandrere», så som serviceteknikere, planleggere etc. Inviteres på møte i høst. Viktig å være obs på at karantenetid gjelder alle inkl rådgivere, bønder og andre.
- Diskusjon om import av brukte roboter eller annet utstyr. Råd fra Mattilsynet er at bønder må sette foten ned. Dette er en ekstra risiko for egen besetning. Regelverket sier forbud mot innførsel av gjenstander med smitte. Attestasjon skjer fra eksportlandet. Se Mattilsynets hjemmesider. Mattilsynet mener at det er delt ansvar ved import. Importøren skal ha papirene i orden. Tollvesenet kontrollerer. Bonden har ansvar for egen smittesituasjon. Vi må oppmøde bøndene til forsiktighet.
- Diskusjon om arrangementet med innleid klauvskjærer fra Danmark 12. september på Jæren. Mattilsynet følger opp denne.
- Diskusjon om klauvboks i hver besetning. Anbefales å ha egen behandlingsboks (av klauvskjærere spesielt). Bønder kan dermed gjøre undersøkelser selv + besøk av autorisert klauvskjærer 2 gn pr år. Det er en fare for at flere ufaglærte begynner med dette og dermed ikke fanger opp smittetilfeller. Planleggere av fjøs bør tegne inn behandlingsbokser i planene.
- Diskusjon om livdyrsalg. Veterinærfaglig vurdering anbefales = Sjekk enkeltdyr (klinisk) + klauvbad ut og inn av fjøs. Dette gir en betydelig reduksjon av risiko. Gode, friske dyr må settes inn i like besetninger, slik kan vi bevare «rene» besetninger. Helt ulovlig å selge dyr med kliniske symptomer. DD – bakterietyper; det finnes mer alvorlige kliniske varianter i Danmark.
- Det etterspørres mer og lettere tilgjengelig informasjon da det er stor usikkerhet blant bøndene om hvordan de skal forholde seg til livdyrsalg, begrensninger, hvilke godkjenninger gjelder mm. Hva med en smittetelefon, eller hjemmeside ala Sverige?
- Liv S. foreslo å lage infoplan for Rogaland der det kommer fram hva som skal leveres, av hvem og hvor tekster og faktaark skal publiseres. Dette er et samarbeid der alle organisasjoner vil markedsføre at vi har felles forståelse av problemet og arbeider med felles løsninger. Infoplan ferdig 22. september. Alle i prosjektgruppa slutter seg til dette forslaget. TINE har ansvaret.

Sak 3. Eventuelt

- a. Nytt forskningsprosjekt i regi av NMBU, TINE og andre. Ved Åse Margrethe Sogstad. Besetninger på Jæren vil bli involvert. Oppsummering fra Åse legges ved referatet.
- b. Kjempeutfordringer med å fange opp alle besetninger. Ammeku-besetninger må fanges opp. TYR blir kontaktet. Ansvar = Eli

Vedlegg 4 : Infoplan utarbeidet og gjennomført høst 2017

<i>Hvem</i>	<i>Hvor</i>	<i>Frist</i>	<i>Hva</i>	<i>Ansvar</i>	<i>Ok</i>
Produsenter	Bondevennen 4 artikler	2017. en tekst/nr	1.LKS reportasje 2.4 artikler (ligger under)	1. Liv K Sola 2. ÅMS sender Bondevennen	x
	Buskap	Senest vinter 2018	Intervju med dansk DD bonde, unngå smitte?	ÅMS	x
	Norsk Landbruk	Høsten 2017	Intervju med bonde i Nord- Trøndelag	journalist	x
	Organisasjonenes nettsider	Okt 2017	Nett-tekst	HH/ÅMS sender representantene i prosjektgruppa	x
Veterinærer	NVT-spalte	6.11	4 tekster, se under	ÅMS	x
	Praksisnytt	20.11	4 tekster, se under	ÅMS	x
	E-post	Okt 2017	Nett-tekst , se under	ÅMS (Genos adresseliste)	x
Kjøttfe	Tyr Magasinet, og magasinet til KLF	Okt 2017	de 4 artiklene som Bondevennen	ÅMS	x
Diverse grupper. lhht møteplan	Møtevirksomhet	Se egen plan	To presentasjoner	ÅMS og HH har hatt gjennomgang med KAA, TB og HSB.	x

Tekstene som publiseres vil sendes til prosjektgruppa. Alle representanter har ansvar for å bringe informasjonen videre i sine organisasjoner og på sine nettsider.

4 Artikler til Bondevennen / med kort tekst for nett – og mail publisering på organisasjonenes nettsider og evt skriv til medlemmer

1. Smittebeskyttelse i besetning.
2. Livdyrhandel
3. Risiko v utenlandsk arbeidskraft, brukt utstyr osv
4. Tiltak i besetninger med DD

1. Hold besetningen fri for virus og klauvsjukdommer!

Dette er artikkel nummer 1 i serien «Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer i Rogaland». Serien er utarbeidet som en del av «Rogalandsprosjektet-Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer inkludert digital dermatitt.» En samlet storfenæring står bak prosjektet; Fylkesmannen i Rogaland, Helsetjenesten for storfe, TINE, Q-meieriene, Nortura, Tyr, Prima Jæren, Fatland, Rogaland Veterinærforening og Norsk klauvskjærerlag. Hovedmålet med prosjektet er å redusere spredning av smittsomme storfesykdommer i Rogaland.

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

Hva er utfordringene

I Norge omsettes det over 100 000 livdyr av storfe i året. Antallet har økt vesentlig de siste årene. Besetningene blir større og flere dyr oppstalles i løsdrift. Det medfører at de smittsomme dyresykdommene har lettere for å spre seg og gjør større skade enn tidligere.

Bevisstheten om viktigheten av godt smittevern er vesentlig forskjellig i de ulike produksjoner. Skal du som dyrlege eller nabo inn i en grisebesetning eller et fjørfehold vil du alltid ha avtale med bonden først. I en storfebesetning tenker de fleste involverte litt annerledes. Det er ikke uvanlig at naboen kommer rett inn i et storfefjøs for å slå av en prat. Det må en vesentlig holdningsendring til for å ivareta smittevernet bedre.

I tillegg har vi utfordringer ved at storfe er på beite, i motsetning til grisen og slaktekyllingen.

Vi har også store muligheter!

Det er ikke nødvendigvis vanskelig å bedre smittesikringen. Du må bestemme deg for at: JEG VIL gjøre noe. DU er helseminister og smittevernsjef i besetningen din.

4 gode smitteverntiltak

- Du lager ei funksjonell smittesluse for besøkende
- Du tillater ikke dyretransportør å komme inne i husdyrrommet.
- Du bestemmer hvem som kommer inn til husdyra og hvilke rutiner de skal følge.

- Du etterspør alltid dokumentasjon på helsetilstand i den besetningen du kjøper livdyr fra.
- Du er smittevernsjef!

Du oppnår en betydelig redusert risiko for å få inn ny smitte. Sammenliknet med en «åpen besetning» uten smittesluse og der dyretransportør hjelper til med utlasting av dyr inne i fjøset, er smitterisiko sannsynligvis redusert med opptil 80 %. Enda tryggere er du dersom du ikke kjøper inn dyr fra andre besetninger eller dersom dyra dine heller ikke på annen måte er i kontakt med dyr fra andre besetninger.

Hvor kommer smitten fra?

Historisk smittes ca. 50% av besetningene hvert år med BCoV, BRSV eller begge. Det er dette tallet som skal ned. Likedan vet vi at digital dermatitt ikke ble diagnostisert for 15 år siden, men finnes i flere hundre norske besetninger i dag.

Vi vet mye om hvordan smitte spres. Livdyr er den viktigste årsaken, spesielt når det gjelder smittespredning over store avstander. Langtransportert smitte kan også komme med dyretransport. Lokalt er naboer, inseminører, dyrleger, klauvskjærere, teknikere og andre «fjøsandrere» viktige å tenke på. Smittefarlig materiale som disse kan dra med seg er møkk, neseflodd og sikkell fra dyra. Du kan stille deg selv følgende spørsmål:

- **Har jeg mulighet til å levere dyr uten at dyrebilsjåfør må inn i fjøset?**

Utlastingsrampe med fleksible grunder som kan brukes som oppbevaringsbinge, er en relativt enkel og sikker måte å oppnå dette på. Å ha en slik mulighet er spesielt viktig når okser skal leveres. Gode og smale drivganger ut av fjøset er til god hjelp. Her kan løse grunder være til hjelp.

- **Kan besøkende komme inn og ut av fjøset mitt uten at de tar med seg smitte inn eller drar med seg smitte videre til neste fjøs?**

Besøkende trenger ei funksjonell smittesluse. Det MÅ være et tydelig skille mellom ren (besetning) og uren sone. En tapestripe på gulvet er ikke godt nok. Det er mange som ikke forstår hva en tape på gulvet betyr. Den urene delen av slusa må være stor nok til at besøkende kan ta av seg fottøy og ytterklær. På den andre siden av skillet skal det stå fottøy og overtrekkstøy som den besøkende kan ta på seg og bruke i besetningen din. Diskuter med dem du ofte har besøk av, som dyrlege og inseminør, om type støvler og hvilke størrelser de trenger. Kostnadene for dette utstyret er mikroskopisk i forhold til kostnadene med å få inn akutt diaré eller hoste. Overtrekkfrakk skal rekke ned over støvelkant.

- **Må jeg kjøpe inn livdyr? Stiller jeg spørsmål om helsestatus i selgerbesetning?** Det tryggeste er selvsagt å ikke kjøpe inn dyr. Men mange har en driftsform per i dag som gjør livdyrkjøp nødvendig. I dag registreres all sykdomsbehandling og de fleste klauvlidelser i sentrale registre. Disse er tilgjengelige for dyreeier og livdyrformidlere.

Spør etter status for de viktigste smittsomme sykdommene vi har i Norge i dag; Digital dermatitt, klauvspalteflegmone, smittsom mastitt (Str. agalactiae), BRSV og BCoV.

Slusa kan være veldig enkel!

«Volkswagen sluse»

«Skoda sluse»

Husk at du kjører like langt med en Skoda som med en Volkswagen!

I området der besøkende parkerer og går inn i fjøset skal det være drenerende underlag og minimalt med trafikk av gårdens folk. Den beste løsningen er at også gårdens folk bruker smitteslusa. De som bruker slusa må alltid skifte klær og sko ved hver passasje.

For å redusere smittespredning må både produsenter og tjenesteytere til næringa jobbe med hvordan vi kan bli bedre på egen «banehalvdel». Godfot-teorien til tidligere fotballtrener Nils Arne Eggen er like gyldig her som på fotballbanen: Vi må spille hverandre gode! Det du gjør er også viktig for naboen og kollegaen.

1. Nettversjon.

Hold besetningen fri for virus og klauvsjukdommer!

Tradisjonelt har sykdommer fått spre seg ganske fritt mellom norske storfebesetninger. Ca. 50% av alle besetninger blir hvert år smittet med BRSV, BCoV eller begge. Digital Dermatitt påviste vi ikke i Norge for 15 år siden, men i dag har vi flere hundre smitta besetninger. Særlig er smittespredningen stor i Rogaland og Nord Trøndelag. For å redusere smittespredning må både produsenter og tjenesteytere til næringa jobbe med hvordan vi kan bli bedre på egen «banehalvdel». Godfot-teorien til tidligere fotballtrener Nils Arne Eggen er like gyldig her som på fotballbanen: Vi må spille hverandre gode! Det du gjør er også viktig for naboen og kollegaen.

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

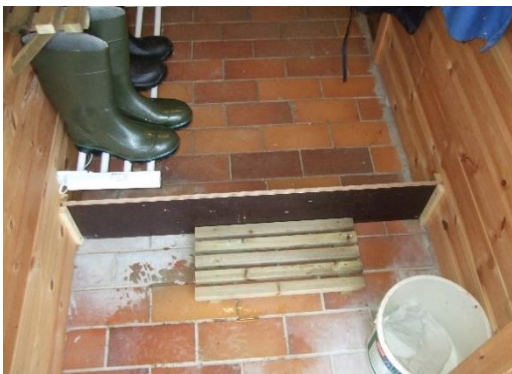
Det er ikke nødvendigvis vanskelig å bedre smittesikringen. Du må bestemme deg for at: JEG VIL gjøre noe. DU er helseminister og smittevernsjef i besetningen din.

4 gode smitteverntiltak

- Du lager ei funksjonell smittesluse for besøkende
- Du tillater ikke dyretransportør å komme inne i husdyrrommet.
- Du bestemmer hvem som kommer inn til husdyra og hvilke rutiner de skal følge.
- Du etterspør alltid dokumentasjon på helsetilstand i den besetningen du kjøper livdyr fra.
- Du er smittevernsjef!

Du oppnår en betydelig redusert risiko for å få inn ny smitte. Sammenliknet med en «åpen besetning» uten smittesluse og der dyretransportør hjelper til med utlasting av dyr inne i fjøset, er smitterisiko sannsynligvis redusert med opptil 80 %. Enda tryggere er du dersom du ikke kjøper inn dyr fra andre besetninger eller dersom dyra dine heller ikke på annen måte er i kontakt med dyr fra andre besetninger.

Smitteslusa kan være veldig enkel!

2. Vær nøye ved livdyrkjøp. Smitte kan medfølge!

Dette er artikkel nummer 2 i serien «Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer i Rogaland». Serien er utarbeidet som en del av «Rogalandsprosjektet-Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer, inkludert digital dermatitt.» Hovedmålet i prosjektet er å redusere spredning av smittsomme storfesykdommer i Rogaland.

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

Det er behov for å jobbe fram gode holdninger til smittevern

Smittepresset i Rogaland ansees som høyt på grunn av stor dyretetthet, mye kjøp og salg av dyr, bruk av utenlandsk arbeidskraft og import av dyr, utstyr og maskiner. Alle aktører som er i befatning med dyr og matproduksjon, må øke sin bevissthet omkring smittebeskyttelse. Dette gjelder spesielt bonden som må smittesikre sin bedrift. Alle som ferdes fra fjøs til fjøs har et selvstendig ansvar for smittesikker adferd.

Ikke kjøp digital dermatitt inn i besetningen!

Digital dermatitt er en smittsom klauvsjukdom som du for all del IKKE ønsker å kjøpe inn i besetningen. Sjukdommen har spredd seg som ild i tørt gress over store deler av verden og de siste åra også i Norge. Det kan være vanskelig å se for seg at et lite sår i klauvspalten skal kunne få store konsekvenser for drifta, økonomi og dyrevelferd på lang sikt. Men slik er denne sjukdommen. Slu og uberegnelig. Hovedfokus er å holde de friske besetningene friske, men også å dempe smittepresset i de besetningene som er rammet.

Bildetekst 1. Små sår er ikke alltid så lette å få øye på. Husk at god reingjøring er en nødvendighet for å avdekke tidlig sykdom.

Bildetekst 2. Typisk digital dermatitt

Hva kan du som kjøper dyr gjøre for å sikre deg best mulig

Spør ALLTID etter helsetilstand i den besetningen du kjøper dyr fra!! Livdyromsettere har all informasjon fra helseregistreringer tilgjengelig. I den elektroniske buskapsattesten kan du se klauvhelseregistreringer på buskapsnivå og finne hvor mange klauvskjæringer besetningen har hatt per årsku siste år og om klauvskjæringen er foretatt av profesjonell klauvskjærer. I stambok individ kan du se klauvhelseregistreringer siste år på dyret du kjøper. Dyret bør helst være undersøkt i klauvboks av veterinær eller klauvskjærer i forbindelse med utstedelsen av helseattest. Dersom det er sår eller skorper i eller rundt klauvspalten, er det ikke et dyr du bør kjøpe. En egen, enkel klauvboks er nyttig for enkeltdyrsoppfølging i alle besetninger.

Ikke kjøp dyr fra besetninger med manglende dokumentasjon

Besetninger som ikke er medlem i Kukontrollen vil ikke ha opplysninger i elektronisk buskapsattest. Vær derfor veldig varsom med å kjøpe dyr fra disse. Dessuten skal du også være oppmerksom på at dersom det står «ikke undersøkt» eller det er veldig få klauvskjæringer per årsku i buskapsattesten, så er det manglende dokumentasjon og kjøp er ikke å anbefale. Krev rutinemessig klauvskjæring av sertifisert klauvskjærer i besetninger du kjøper dyr fra.

Det jobbes med å få enda bedre systemer for dokumentasjon ved innkjøp av dyr.

Klauvskjærer er nøkkelen til god dokumentasjon på klauvhelsa

En del av jobben til klauvskjærer er å registrere sykdom som avdekkes på klauvskjæring. Dette er nyttig både på besetningsplan og for å følge opp enkeltindivider. I tillegg bruker Geno registreringene for å forbedre klauvhelsa hos norske storfe og det er dessuten til stor hjelp for å overvåke sykdomssituasjonen på nasjonalt nivå. Støtt klauvskjærer i arbeidet med å forbedre klauvhelsa, ikke bare med praktisk klauvskjæring, men også med sykdomsregistrering.

Foreløpig har vi ikke gode systemer for dokumentasjon på klauvhelsa i kjøttfebesetninger, men det jobbes med å få bedre grunnlag også i disse besetningene.

Jeg har digital dermatitt i besetningen, da er det vel ikke så farlig?

Jo, du kan få inn en mer aggressiv type enn det du har. Jo flere dyr med digital dermatitt og jo flere ulike typer av bakterien du tar inn i fjøset, jo større er risikoen for at sykdommen utvikler seg til å gi enda mer alvorlige tilfeller i besetningen din. Rogaland er sammen med Nord-Trøndelag å betrakte som høyrisikoområder når det gjelder risiko for smitte fra andre besetninger. *Kan du unngå livdyrinnkjøp, så gjør det!*

Tidlig avdekking kan få sykdommen ut av fjøset

Det anbefales rutinemessig klauvskjæring minst to ganger i året av alle kyr og av kviger eldre enn 18 mnd. I tillegg bør du ha et våkent øye for sår i og rundt klauvspalten (foran og bak) og opp mot bi-klauvene. Kikk også på dyras rygglinjer. Krum rygg er ofte et tegn på smerter i klauvregionen. Det har vært eksempler på besetninger der man har oppdagat ett eller få tilfeller og har fått behandlet disse tidlig eller rett og slett utrangert dyra, og dermed blitt kvitt sykdommen.

Alle må ta ansvar

Det er vanskelig å bekjempe smittsom sykdom dersom ikke alle bidrar og gjør det de kan også for å forhindre smittespredning fra sin besetning. Det er dessuten viktig å holde smittepresset så lavt som

mulig i besetninger som allerede har fått inn smitten. Dette gir lavere risiko for at nye besetninger blir smittet.

Matloven §19: «Enhver skal utvise nødvendig aktsomhet, slik at det ikke oppstår fare for utvikling eller spredning av smittsom dyresykdom». Og «Levende dyr skal ikke omsettes, tas inn i dyrehold, flyttes eller settes ut når det er grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.»

Mer informasjon om hvordan ta tak i problemet i allerede smittede besetninger kommer i et senere nummer.

Møteserie om smittevern

Det arrangeres høsten 2017 og vinteren 2018 en møteserie i Rogaland der det vil bli gitt utfyllende informasjon om kontrollprogrammet for BRSV og BoCoV og kampanjen Stopp digital dermatitt.

2. Nettversjon.

Vær nøye ved livdyrkjøp. Smitte kan medfølge

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

Sjukdommen digital dermatitt har spredd seg som ild i tørt gress over store deler av verden og de siste åra også i Norge. Dette er en smittsom klauvsykdom som du for all del IKKE ønsker å kjøpe inn i besetningen. *Kan du unngå å kjøpe inn dyr, så gjør det!*

Bildetekst 1. Små sår er ikke alltid så lette å få øye på. Husk at god reingjøring er en nødvendighet for å avdekke tidlig sykdom.

Bildetekst 2. Typisk digital dermatitt

Hva kan du som kjøper dyr gjøre for å sikre deg best mulig

- Sikre god dokumentasjon på klauvhelsa i besetningen du kjøper fra og på dyra du kjøper.
- Ikke kjøp dyr fra besetninger med manglende dokumentasjon

Klauvskjærer er nøkkelen til god dokumentasjon på klauvhelsa

Klauvskjærer skal registrere sykdom som avdekkes på klauvskjæring. Støtt klauvskjærer i arbeidet med å forbedre klauvhelsa, ikke bare med praktisk klauvskjæring, men også med sjuksdomsregistrering. En egen, enkel klauvboks er nyttig for enkeltdyrsoppfølging i alle besetninger.

Jeg har digital dermatitt i besetningen, da er det vel ikke så farlig?

Jo, du kan få inn en mer aggressiv type enn det du har. Jo flere dyr med digital dermatitt og jo flere ulike typer av bakterien du tar inn i fjøset, jo større er risikoen for at sykdommen utvikler seg til å gi enda mer alvorlige tilfeller i besetningen din. *Kan du unngå livdyrinnkjøp, så gjør det!*

Alle må ta ansvar

Matloven §19: «Enhver skal utvise nødvendig aktsomhet, slik at det ikke oppstår fare for utvikling eller spredning av smittsom dyresykdom». Og «Levende dyr skal ikke omsettes, tas inn i dyrehold, flyttes eller settes ut når det er grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.»

Møteserie om smittevern

Det arrangeres høsten 2017 og vinteren 2018 en møteserie i Rogaland der det vil bli gitt utfyllende informasjon om kontrollprogrammet for BRSV og BoCoV og kampanjen Stopp digital dermatitt. Mer informasjon om digital dermatitt finner du her: <http://storfehelse.no/klauv/klauvlidelser/digital-dermatitt>

3.Smitte kan følge import av brukt utstyr og personer som har vært utenlands

Dette er artikkel nummer 3 i serien «Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer i Rogaland». Serien er utarbeidet som en del av «Rogalandsprosjektet-Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer inkludert digital dermatitt.»

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

Stor risiko for innsleping av alvorlige smittsomme sykdommer via brukt utstyr

Norge er i dag fri for eller har lav forekomst av mange av de sykdommene man hyppig ser internasjonalt. Dette er en status vi ønsker å beholde. Derfor er det svært viktig at alle som kjøper brukt utstyr, spaltegolv, rengjøringsrobot, mjølkerobot o.l., er bevisst på den risikoen dette medfører. Personer fra andre land som besøker norske fjøs og bringer med seg utstyr fra hjemlandet, for eksempel klauvskjærere, utgjør også en stor risiko.

Bildetekst: Rengjøringsroboter er nyttige hjelpere, men kjøp ikke roboter som har skrapet møkk i andre besetninger og spesielt ikke besetninger i andre land

Følgende gjelder for brukt utstyr fra utlandet og utlendinger som går inn i norske fjøs

- Vi fraråder på det sterkeste at klauvskjæringsutstyr og – bokser, spalteplank, skraperoboter og mjølkeroboter som er brukt i utlandet tas inn i norske fjøs
- Det er forbudt å innføre varer/utstyr fra utlandet som kan føre med seg smittsom sykdom. Unntaksvis kan landbruksmaskiner, -redskap og -utstyr tas inn dersom *dette følges av en* attest fra offentlig veterinær om at gjenstanden er desinfisert med et desinfeksjonsmiddel som er godkjent i avsenderlandet. Dette har dessverre i flere tilfeller vist seg å ikke være tilstrekkelig.
- Vent 48 timer etter avreise fra hjemlandet før du har kontakt med norske husdyr.
- Personer som har vært utenlands og som skal ha kontakt med norske husdyr skal fremlegge dokumentasjon på at de er testet fri for MRSA etter hvert utenlandsopphold.

3. Nettversjon.

Smitte kan følge med import av brukt utstyr og personer som har vært utenlands

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

Norge er i dag fri for eller har lav forekomst av mange av de sykdommene man hyppig ser internasjonalt.

- Vi fraråder på det sterkeste at klauvskjæringsutstyr og – bokser, spalteplank, skraperoboter og mjølkeroboter som er brukt i utlandet tas inn i norske fjøs
- Det er forbudt å innføre varer/utstyr fra utlandet som kan føre med seg smittsom sykdom. Unntaksvis kan landbruksmaskiner, -redskap og -utstyr tas inn dersom *dette følges av en* attest fra offentlig veterinær om at gjenstanden er desinfisert med et desinfeksjonsmiddel som er godkjent i avsenderlandet. Dette har dessverre i flere tilfeller vist seg å ikke være tilstrekkelig.
- Vent 48 timer etter avreise fra hjemlandet før du har kontakt med norske husdyr.

- Personer som har vært utenlands og som skal ha kontakt med norske husdyr skal fremlegge dokumentasjon på at de er testet fri for MRSA etter hvert utenlandsopphold..

Bildetekst: Rengjøringsroboter er nyttige hjelpere, men kjøp ikke roboter som har skrappt møkk i andre besetninger og spesielt ikke besetninger i andre land

4.Har du fått digital dermatitt i besetningen?

Dette er artikkel nummer 4 i serien «Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer i Rogaland». Serien er utarbeidet som en del av «Rogalandsprosjektet-Stopp spredningen av smittsomme storfesykdommer inkludert digital dermatitt.»

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

Bildetekst: Digital dermatitt

Tidlig avdekking kan få sjukdommen ut av fjøset

Det anbefales rutinemessig klauvskjæring minst to ganger i året av alle kyr og av kviger eldre enn 18 mnd. I tillegg bør du ha et våkent øye for sår i og rundt klauvspalten (foran og bak) og opp mot biklauvene. En egen, enkel klauvboks er nyttig for enkeltdyrsoppfølging i alle besetninger. Kikk også på dyras rygglinjer. Krum rygg er ofte et tegn på smerter i klauvregionen. Det har vært eksempler på besetninger der man har oppdaget ett eller få tilfeller og har fått behandlet disse tidlig eller rett og slett utrangert dyra, og dermed blitt kvitt sjukdommen.

Gå systematisk til verks for å få kontroll

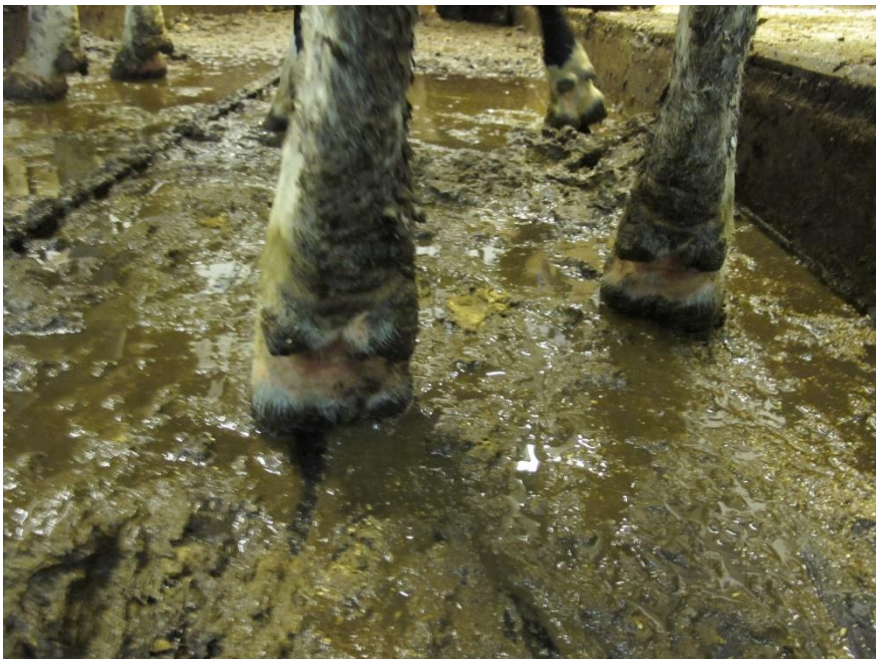
Fempunktsplanen for å kontrollere digital dermatitt (DD) er utviklet for å redusere forekomsten og spredningen hos storfe. Gjennomføring og oppfølging av planen vil redusere antallet nye tilfeller over tid. Reduksjon av smittepresset trolig kreve langvarige og vedvarende tiltak. Hyppig oppfølging med evaluering av resultater det første året anbefales. Redusert smittepress i rammede besetninger vil gjøre det lettere å unngå smitte i friske besetninger.

1. Unngå kontakt med dyr fra andre besetninger

Det beste er å unngå enhver form for kontakt med dyr fra andre besetninger og innkjøp av dyr. Dersom dette ikke er mulig, ta kun inn dyr fra besetninger som med elektronisk buskaps- og individattest kan dokumentere regelmessig klauvskjæring uten DD historikk.

2. Reduser eksponering for gjødsel

Legg til rette for minst mulig oppholdstid i gangarealet ved gunstig kutrafikk, ikke for stor dyretetthet, komfortable liggebåser, god tilgang på fôr og vann og sist men ikke minst: sørg for optimalt reinhold. Unngå også å flytte utstyr og gjødsel mellom dyregrupper.

Bildetekst: Hygiene i fjøset kan være avgjørende for om smittestoffet får overtaket.

3. Gjennomfør ukentlige observasjoner

Det er viktig å avdekke og behandle nye tilfeller og vedvarende tilfeller så tidlig som mulig. Be veterinær sette opp en behandlings- og kontrollplan i samarbeid med klauvskjærer. Utfør regelmessig klauvskjæring, helst av sertifisert klauvskjærer, med registrering av all sjukdom i Kukontrollen. Slik sikrer du god oversikt over utviklingen i besetningen.

4. Fotbad er et nødvendig punkt på en kontrollplan

Reine klauver og desinfiserende fotbad for å forebygge videre spredning i besetningen er et naturlig punkt på kontrollplanen. Vær nøye med utskifting av fotbadet og å bruke badet slik det er anbefalt fra leverandør. Ha hyppig oppfølging for å evaluere fotbadets virkning.

5. Sett mål!

Følg med på forekomst og antall nye tilfeller for å evaluere effekt av tiltak.

Les mer om digital dermatitt, behandling og smittereduserende tiltak her:

<http://storfehelse.no/klauv/klauvlidelser/digital-dermatitt>

4. Nettversjon.

Har du fått digital dermatitt (DD) i besetningen?

HOLD DE FRISKE DYRA FRISKE.

Gå systematisk til verks, Følg Fempunktplanen.

Reduksjon av smittepresset krever langvarige og vedvarende tiltak og hyppig oppfølging med evaluering.

1. Unngå kontakt med dyr fra andre besetninger

Unngå all kontakt med dyr fra andre besetninger og innkjøp av dyr. Dersom dette ikke er mulig, ta kun inn dyr fra besetninger som med buskaps- og individattest kan dokumentere regelmessig klauvskjæring uten DD

2. Reduser eksponering for gjødsel

Legg til rette for minst mulig oppholdstid i gangarealet, ikke for stor dyretetthet, komfortable liggebåser, god tilgang på fôr og vann og sist men ikke minst: sørg for optimalt reinhold. Unngå også å flytte utstyr og gjødsel mellom dyregrupper.

3. Gjennomfør ukentlige observasjoner

Finn og behandle nye tilfeller og vedvarende tilfeller snarest. Be veterinær sette opp en behandlings- og kontrollplan i samarbeid med klauvskjærer. Utfør regelmessig klauvskjæring og registrer alle diagnoser i Kukontrollen.

4. Fotbad

Sørg for reine klauver og desinfiserende fotbad for å forebygge videre spredning i besetningen.

5. Følg utviklingen

Følg med på forekomst og antall nye tilfeller for å evaluere effekt av tiltak.

Les mer om digital dermatitt, behandling og smittereduserende tiltak her:

<http://storfehelse.no/klauv/klauvlidelser/digital-dermatitt>

Digital dermatitt

Hygienen i fjøset kan være avgjørende for om smittestoffet får overtaket.

Vedlegg 5 eksempel møteinvitasjon:

Til deg som er i kontakt med husdyr og husdyrbygninger

Bondeorganisasjoner og foredlingsindustrien inviterer til møte om smittevern:

«Stopp spredningen av smittsomme sykdommer i Rogaland»

Bønder, slakterier og meierier melder om økende omfang av blant annet klauvsykdommen digital dermatitt. Smittsomme sykdommer påvirker selvsagt produksjonen, livdyrhandelen og økonomien i hele verdikjeden.

Bondeorganisasjoner og foredlingsindustrien i Rogaland står bak et **felles kompetanseløft** for å redusere risikoen for smittespredning. Det viktigste tiltaket nå er å få spesialutdannede veterinærer i kontakt med flest mulig bønder og **andre som er i kontakt med husdyr og husdyrbygninger**.

I denne møterunden inviterer vi **de andre**, altså personer som jobber innen transport, elektro, service, i-mek, rådgiving, bank, forsikring, HMS, landbruksforvaltning osv. Møtene er gratis og det blir enkel servering.

Her blir møtene:

22. november kl 1300 – 1500 på Øksnevad vgs, Jærvegen 990, 4352 Kleppe.

Faglig ansvarlig er Kay Arne Aarset, veterinær i TINE Rådgiving.

23. november kl 1300 – 1500 på Tysværtunet, Akdalsvegen 157, 5570 Akrdal.

Faglig ansvarlig er Torkjell Lunde Børsheim, veterinær i TINE Rådgiving.

Du er viktig for bonden, så vi håper du vil prioritere dette!

Påmelding innen 15. november til Eli Munkeby Serigstad, på mobil 41418510 eller fmroese@fylkesmannen.no

Husk å oppgi hvor du vil delta.

Hilsen samarbeidsaktørene i prosjektet «Stopp spredningen av smittsomme sykdommer i Rogaland»:

TINE, Q-meieriet, Nortura, Prima Jæren, Fatland, og respektive produsentlag, TYR, Klauvskjærerlaget, Rogaland veterinærforening, Mattilsynet og Fylkesmannen i Rogaland.